

POSTANOWIENIE

Dnia 28 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania E.P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.
z udziałem H.P. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą G. w Ś.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 28
listopada 2023 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Rzeszowie
z dnia 23 czerwca 2022 r., sygn. akt III AUa 759/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych z odsetkami
ustawowymi (art. 98 § 1¹ k.p.c.) tytułem kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

M.G.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie
wyrokiem z dnia 23 czerwca 2022 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez
pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. od wyroku Sądu
Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Przemyśle z dnia
14 października 2020 r., zmienił ten wyrok i oddalił odwołanie wniesione przez

odwołującą się E.P. od decyzji organu rentowego z dnia 19 grudnia 2018 r. stwierdzającej, że odwołująca się nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu od dnia 1 sierpnia 2015 r. jako osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność u płatnika składek H.P.

Odwołująca się E.P. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 23 czerwca 2023 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego, to jest: art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 8 ust. 11, art. 11 ust. 2, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej jako ustawa systemowa) oraz art. 2a ust. 2 pkt 1 i 4 tej ustawy w związku z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na oczywistą zasadność tego środka zaskarżenia. Jej zdaniem, wynika to stąd, że w sprawie nastąpiło oczywiste naruszenie przepisów ustawy systemowej powołanych w podstawach skargi kasacyjnej oraz ustawy prawo przedsiębiorców, widocznych „na pierwszy rzut oka”, których prawidłowe zastosowanie w stanie faktycznym nie budzi żadnych wątpliwości w orzecznictwie sądów powszechnych, Sądu Najwyższego i doktrynie. Rażące naruszenie przepisów prawa materialnego polegało na wyłączeniu ubezpieczonej z ubezpieczeń społecznych z tytułu współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej oraz z nieprawidłowego zastosowania przez Sąd Apelacyjny wyżej przywoływanych przepisów prawa materialnego, mimo współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej przez płatnika składek. Mimo współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej i podjęcia przez skarżącą szeregu czynności, które ewidentnie wskazywały na taką współpracę, Sąd Apelacyjny w sposób rażący i sprzeczny z literalną wykładnią przepisów ustawy systemowej oraz ustawy o swobodzie działalności gospodarczej orzekał o braku współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej oraz oparł się w głównej mierze na korzystaniu przez skarżącą z zasiłków, prawnie wynikającym z ustawy systemowej.

Zdaniem skarżącej, za zasadnością skargi kasacyjnej przemawia również naruszenie przez Sąd Apelacyjny zasady kontrolnego charakteru postępowania apelacyjnego i adekwatnego zastosowania przepisów prawa materialnego. Sąd Apelacyjny w sposób nieprawidłowy stwierdził, że skarżąca nie podlega „do ubezpieczeń społecznych” z tytułu współpracy przy prowadzonej działalności gospodarczej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada także przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurej, sprzeczność wykładni lub stosowania

prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPiUS 2003 nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy orzeczenie jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami prawa (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1963 r., II CZ 3/63, OSPiKA 1963 nr 11, poz. 286). Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącej nie spełnia wyżej określonych kryteriów.

Kluczowa dla rozstrzygnięcia sprawy, w której wniesiono skargę kasacyjną, jest prawidłowa wykładnia art. 8 ust. 11 ustawy systemowej. Problem, jak rozumieć użyte w art. 8 ust. 11 ustawy systemowej pojęcie „współpraca przy prowadzeniu działalności”, był jednak wielokrotnie rozstrzygany zarówno w doktrynie, jaki i w judykaturze, co powoduje, że wykładnia tego pojęcia ma ugruntowany charakter. Zgodnie z tą wykładnią cechami konstytutywnymi wymienionego pojęcia są występujące łącznie przesłanki, to jest: (-) istotny dla działalności gospodarczej ciężar gatunkowy działań osoby współpracującej, które nie mogą mieć charakteru wtórnego; (-) bezpośredni związek tych działań z przedmiotem działalności gospodarczej; (-) systematyczność, stabilność i zorganizowanie oraz znaczący czas (długotrwałość) i częstotliwość podejmowanych prac. Przytoczona sądowa

wykładnia art. 8 ust. 11 ustawy systemowej została ukształtowana i zaakceptowana w orzecznictwie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 stycznia 2009 r., II UK 134/08, OSNP 2010 nr 13-14, poz. 170; z dnia 20 maja 2008 r., II UK 286/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 241, OSP 2010 z. 2, poz. 23; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 315/09, LEX nr 604215; z dnia 18 maja 2017 r., I UK 215/16, LEX nr 2329474; z dnia 13 lipca 2017 r., III UK 181/16, LEX nr 2375932). Ocena, czy pomoc świadczona przez małżonka może być uznana za współpracę, wymaga przy tym uprzedniego zbadania stanu faktycznego nie tylko w zakresie charakteru i rodzaju czynności podejmowanych przez członka rodziny, lecz także czasu potrzebnego na ich wykonanie (w skali dnia, tygodnia, miesiąca), ich znaczenia i wartości dla prowadzonej działalności, a także zorganizowania i powiązania z działalnością gospodarczą (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., III USK 566/21, LEX nr 3549538).

Wymaga równocześnie podkreślenia, że judykatura sprzeciwia się intencjonalnym zabiegom w celu uzyskania radykalnie zawyżonych świadczeń z ubezpieczenia społecznego w związku krótkookresowym opłaceniem wyższych składek tuż przed pewnym okresem uzyskania świadczeń, zwłaszcza gdy aktywacja danego tytułu pozostaje w ewidentnej sprzeczności z zasadami równego traktowania wszystkich ubezpieczonych (art. 2a ustawy systemowej), w tym z zasadą solidaryzmu ubezpieczeń społecznych i przysługiwania proporcjonalnych świadczeń w zależności od wymaganego okresu oraz wysokości opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2017 r., II UK 605/16, LEX nr 2434456). Jednocześnie możliwość oceny każdego tytułu ubezpieczenia społecznego i ewentualnej ingerencji organu rentowego oraz sądu w tym zakresie została zaakceptowana w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyrok z dnia 29 listopada 2017 r., P 9/15, OTK-A 2017 Nr 7, poz. 78).

Z przedstawionych wyżej założeń można więc wyprowadzić tezę, zgodnie z którą sąd powszechny - w granicach zaskarżenia decyzji organu rentowego - jest uprawniony do zweryfikowania istnienia tytułu ubezpieczenia, gdy okoliczności sprawy sugerują instrumentalne wykorzystywanie prawa w celu zadekretowania osoby w systemie ubezpieczenia społecznego. Tym samym twierdzenia i dowody

przedstawione przez zainteresowane podmioty (pozostające ze sobą w bliskich więzach rodzinnych) nie mogą być automatycznie powielane, bez refleksji i uchwycenia szerszej perspektywy (kontekstu), lecz winny być poddane ocenie z wykorzystaniem podstawowych narzędzi interpretacyjnych (zasad doświadczenia życiowego, logicznego rozumowania). Dopiero wówczas otwiera się możliwość prawidłowego wyprowadzenia wniosków w odniesieniu do zindywidualizowanej sytuacji konkretnej osoby. Wówczas taki proces będzie ważył wszelkie argumenty „za i przeciw” tak, by ostateczny werdykt był maksymalnie zobiektywizowany (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., III USKP 43/22, LEX nr 3569464).

Uwzględniając przywołane poglądy, Sąd Najwyższy zauważa, że jak wynika z lektury pisemnych motywów zaskarżonego wyroku, Sąd drugiej instancji w pełni respektował zaprezentowaną w dotychczasowym orzecznictwie wykładnię art. 8 ust. 11 ustawy systemowej, przyjmując ją za podstawę oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, z którego nie wynikało wszak, aby skarżąca w ramach współpracy z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność świadczyła stałą i regularną pracę, jak również, aby podejmowała samodzielnie jakiekolwiek decyzje gospodarcze, które miałyby istotny wpływ na wynik finansowy działalności prowadzonej przez jej męża. Udzielana przez skarżącą jedynie okazjonalna, sporadyczna i krótkotrwała pomoc w prowadzonej przez małżonka działalności gospodarczej, która nie była przy tym ani konieczna, ani racjonalnie uzasadniona zwiększonym dochodem uzyskiwanym z tytułu tej działalności, stanowiła więc jedynie normalną konsekwencję wzajemnej pomocy i współdziałania małżonków na rzecz założonej przez nich rodziny.

Wbrew odmiennemu stanowisku skarżącej, w sprawie nie doszło więc do oczywistego, „widocznego na pierwszy rzut oka”, naruszenia przepisów prawa materialnego powołanych w podstawach zaskarżenia, w tym zwłaszcza art. 8 ust. 11 ustawy systemowej, zarówno przez błędną wykładnię, jak i niewłaściwe zastosowanie. Zresztą uzasadnienie ocenianego wniosku wyraźnie wskazuje, że skarżąca jedynie deklaruje to naruszenie, czemu nie towarzyszy jakakolwiek jurydyczna argumentacja, natomiast podnoszone przez nią argumenty w istocie

stanowią polemikę z oceną dowodów i wynikającymi z niej ustaleniami faktycznymi, co zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. uchyla się spod kontroli kasacyjnej.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że skarżąca nie wykazała potrzeby poddania jej skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu ze względu na oczywistą zasadność tego środka zaskarżenia. Dlatego, opierając się na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, orzekł jak w sentencji postanowienia.

M.G.

[ał]